MONITOR

Na R. P. 1768.
Nro. LVII.
d. 17. Lipca.

Queritur in re domestica continentiæ laus, in publica dignitatis
Cicer. pro Flacco.

W Strzemięzliwość Publiczna nayistotnieyszą y naywła-

ściwszą ieſt przyczyną Populacyi, doświadczenie uczy, iż niegodziwe związki albo mało co iey przyczyniaią, albo nawet umnieyszaią iey w Kraiu.

Do Małżeńſtw nie bez przyczyny Prawo pozwolenia Rodzicow obowiązek przydało, uſtawy albowiem każdego Panſtwa związkom Małżenſkim ſprzyiać zawzdy powinny. Samo przyrodzenie do Małżenſtwa nakłania, złe zatym muſzą bydź Rządy Pańſtwa, gdzie do Małżeńſtw zachęcać potrzeba. Wolność, beśpieczeńſtwo, umiarkowanie Podatkow, oddalenie zbytkow, ſą prawdziwemi przyczynami y gruntownemi fundamentami ludności. Można iednakowo

kowo ſkuteczne w zachęcaniu do Małżeństw ſtanowić Prawa w ten czas, kiedy mimo powſzechne obyczaiow zepsucie, ieſt w Obywatelach iakażkolwiek ieſzcze iſkierka miłości Oyczyzny.

Poſtanowienie Szpitalow pożyteczne, ale też czasem y ſzkodliwe bydź może. Powinny bydź ſzpitale tam gdzie po większey części z kunſztu y pracy rąk Obywatele żyią, ale wſparcie, ktore Szpitale daią, do czasu tylko ſłużyćby powinno, aby ſię nie wzmagało prożnowanie, gnuśność, y żebractwo. Trzeba nayprzod lud uczynić bogatym, à dopiero budować ſzpitale od przypadkow y potrzeb nagłych y nieprzewidzianych.

Przyſtępuiąc na koniec w ſzczegulności do rożnych rodzaiow Praw, ktore ludzie, mieć mogą, zoſtaie ſię ieſzcze przyrownywanie iednych do drugich, y roztrząsanie, iak ſię maią ſtosować do tych w ſzczegulności, dla ktorych poſtanowione ſą. Rożnych rodzaiow prawa ludźmi władną: Prawa przyrodzenia powſzechne wſzyſtkim, prawa Boſkie to ieſt Wiary wſzyſtkim konieczne; Prawa Kościelne, obrządkow y przepisow Chrześciańſkich; prawa Cywilne, obowiązkow każdego w ſzczegulności; Prawa polityczne rządu całego zgromadzenia; Prawa narodow zgromadzeń iednych względem drugich. Każde z tych Praw ma ſwoy cel oſobny, do ktorego zmie-

rza, dobrze ie za tym rozeznawać potrzeba, za naymnieyszą albowiem w tey mierze omyłką może się wkraść niesprawiedliwość y bezprawie w to co ludźmi rządzi.

Maxymy fundamentalne ktore sporządzaią rodzaie Praw, y cel im ustanawiaią, trzeba żeby iak nayściśley zachowane były. Prawa dobrze sporządzone zdaiąc się czasem przeciwne myśli Prawodawcy, przez toż samo dzielniey ieszcze do niey zmierzać będą. Takie było owe Solona kładące hańbę na tych, ktorzyby w czasie buntu zostali w oboiętności. Było hamulcem rozruchow, albo ie obracało na pożytek, przymuszaiąc wszystkich Obywatelow myśleć

ślec o Oyczyznie. Ostracyzm nawet złym Prawem nazwać nie można, z iedney strony uwielbiał obwinionego, z drugiey uśmierzał skutki ambicyi. Częstokroć Prawa ktore się bydź zdaią iednakie, ani z iednostaynych przyczyn pochodzą, ani do iednego celu dążą, ani są rownie sprawiedliwe.

Rodzay rządu, okoliczności w ktorych się Prawodawca znaydował, umysł Narodu dla ktorego stanowiono Prawo, gruntowną rożnicę uczynić może. Styl na koniec, ktorym się Prawo pisać ma, powinien bydź poważny, zwięzły, daleki od ozdob powabnego Krasomostwa. Możnaby się obeyść bez kładzenia pobudek y przyczyn,

dla

dla ktorych ſię Prawo uſtanawia, kiedy ſię zaś takowe pobudki wyrażaią, powinne bydź dowodne y oczywiſte, żeby nie poſzły na owę godną śmiechu uſtawę, ktora zakazywała ślepym ſtawać w Trybunałach, dla tego iż wſpaniałości zaſiadaiących Sędziow widzieć nie mogą.

Zebranie treści y iſtoty wyżey wſpomnioney od nas Xięgi przełożyło ſię dla tym lepſzego poięcia ſzczegulnych Maxym, ktore wyięte z zbyt obſzernego Dzieła w krotkich ſłowach naſtępuiące Monitory zawierać będą.

w Drukarni Mitzlerowskiey
Korpusu Kadetow
Za pozwoleniem Starszych